

NIEUWE ASPECTEN EN PROBLEMEN OVER DE
GESCHIEDENIS VAN LAPSCHAURE

60999

Terwijl we de bodemkaart van de gemeente Lapscheure opnamen (1), bracht ons onderzoek mee dat we onze aandacht eveneens gingen wijden aan de geschiedenis van het dorp. Inderdaad moet men tijdens het bodemonderzoek dikwijls gebruik maken van historisch-geographische gegevens ; anderzijds levert het bodemonderzoek zelf nieuwe elementen betreffende de geschiedenis van een streek of van een dorp. Laat er ons maar dadelijk aan toevoegen, dat de historische gegevens van archieven, documenten, oude kaarten enz. dikwijls niet overeenstemmen met deze, die voortkomen uit het bodemonderzoek. Dit konden we weer vaststellen bij de enkele opzoekingen, die we over Lapscheure deden en die er vooral in bestonden onze vondsten, die steunen op wetenschappelijke bodemkundige waarnemingen, te toetsen aan historische gegevens. Hierbij menen we enkele nieuwe aspecten gevonden te hebben, terwijl er terzelfdertijd haast evenveel problemen oprezen. De bedoeling van dit artikel is zowel de nieuwe aspecten als de problemen over de geschiedenis van Lapscheure uiteen te zetten.

Na ongeveer vier eeuwen lang overstromd te zijn geweest, kwam de kustvlakte omstreeks de 8^e eeuw (einde van de Duinkerke II-transgressie, die duurde van de 4^e tot de 8^e eeuw), grotendeels droog te liggen. (2) Door de zich terugtrekkende zee werd een vlakte met vruchtbare kleigronden

1) Dit onderzoek werd verricht in het kader van de opname van de bodemkaart van België, werk dat uitgevoerd wordt onder leiding van Prof. Dr R. Tavernier, en dat gesubsidieerd wordt door het Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (I.W.O.N.L. — I.R.S.I.A.).

2) Moorman F. R. en Ameryckx J. — De Bodemgesteldheid van de Zeepolders Versl. over Navorsingen van het I. W. O. N. L., n° 4, blz. 37-60, Brussel 1950.

Moorman F. R. — Over het Ontstaan van het Veurne-Ambachtse Poldergebied, Biekerf 50, 1949, blz. 25-30 ; 53-60.

achtergelaten, waar spoedig hier en daar nederzettingen gesticht werden. De oudste nederzettingen in het oostelijk kustland zouden Dudzele, Lissewege en Oostkerke zijn. Aan de parochie van Oostkerke werden daarna vier kapellen verbonden: Wulpen, Moerkerke, Westkapelle en Lapscheure. (1) Wanneer juist Lapscheure gesticht werd, weten we niet. Wel laat het bodemonderzoek ons toe te veronderstellen dat er in de buurt van het huidige Lapscheure nederzettingen bestaan hebben vóór de 11^e eeuw (dit zullen we verder nader uitlegen). Deze eerste polderbewoners ondervonden weldra dat ze nog een zware strijd tegen de zee zouden te leveren hebben.

In de 10^e eeuw greep een nieuwe zeeinbraak plaats, gevolgd door overstromingen (de Duinkerke III A-transgressie), waarbij aan de oostgrens van onze kustvlakte het Zwin werd gevormd (2). Uit de studie van de verbreiding der afzettingen, die toen uit het zeewater bezonken, weten we dat de zee de streek onder water zette tot aan Uitkerke, Lissewege, Oostkerke, Dudzele en Hocke (3). We vermoeden dat er in het overstroemd gebied geen dorp of belangrijke nederzetting lag. Lapscheure zelf bevond zich (indien het tenminste in de buurt van het huidige dorp lag) enkele kilometer ten zuiden van het overstroemde gebied.

Na ongeveer een eeuw trad een korte rustperiode op met weinig of geen overstromingen, waarna in de 11^e-12^e eeuw het Zwin een aanzienlijke uitbreiding nam ten gevolge van nieuwe zeeinbraken (de Duinkerke III B-transgressie). Ten westen van het Zwin werd spoedig een dijk opgeworpen om de overstromingsvlakte te beperken. Het begin van de dijkaanleg valt ongetwijfeld samen met de door ons aangenomen rustperiode tussen de Duinkerke III A- en de Duinkerke III B-transgressiephasen. Deze dijk, met een lengte van ongeveer 30 km, loopt van Uitkerke tot op grondgebied St. Kruis over het grondgebied van Heist, Knokke, Westkapelle, Hocke, Oostkerke en Damme. Een weinig later, rond het midden van de 12^e eeuw, werd hij verlengd tot Moerkerke.

1) Opdedrinck J. Oostkerke en de Abdij van Sint Quintens-ten-Eilande. Biekorf 26, 1920, blz. 211-223.

2) Ameryckx J. Ontstaan en Evolutie van het Zwin in België. Natuurwet. Tijdschr. 34, blz. 99-110. Gent 1953.

Ameryckx J. Bodemkaart Westkapelle 11, E. Verklarende tekst bij het Kaartblad Westkapelle 11, E. Gent 1953.

3) Niet al deze dorpen bestonden toen reeds. We vernoemen ze hier slechts om de overstromingen te kunnen localiseren

De dijk bestaat uit verschillende gedeelten, die tegelijkertijd werden gebouwd, maar elk een verschillende naam dragen : Evendijk (Uitkerke-Heist), Kalveketedijk (Heist-Westkapelle), Bloedlozendijk (Westkapelle), Krinkeldijk (Hoeke-Oostkerke), dijk van Romboutswerve (Oostkerke-Damme), Branddijk (Damme), Damweg (Moerkerke).

Het gebied aan de zeezijde van de dijk werd prijsgegeven en zou slechts na talrijke eeuwen stuk voor stuk op de zee teruggewonnen worden, door het indijken van tientallen grote en kleine polders. Van al de toen bestaande dorpen lag slechts Lapscheure in het overstromingsgebied en misschien niet zo heel ver van een belangrijke Zwinarm, nl. het Lapscheure Gat. Lapscheure moet toen vernield zijn geworden en zou slechts in de 12^e-13^e eeuw wederopgebouwd worden.

Van deze tijdelijke verdwijning is, voor zover we weten, niets bekend in oude documenten of in de literatuur. Integendeel wordt Lapscheure zowel in de 11^e als in de 12^e en 13^e eeuw vermeld. Hier staan we dus voor een probleem. Er bestaat nochtans geen twijfel dat er in het overstromingsgebied geen enkele nederzetting gespaard is gebleven, wat trouwens niet moeilijk te begrijpen is. In de buurt van het huidige Lapscheure bestaat de bodem overal uit een kleilaag van 1/2 m tot 1 m dikte, die na de 11^e eeuw werd afgezet, en die een oudere kleilaag bedekt. Deze laatste is niets anders dan de kleilaag, die bezonk tijdens de overstromingen van de 4^e tot de 8^e eeuw (Duinkerke II-transgressie), en die er het oppervlak vormde van de 8^e tot de 11^e-12^e eeuw (nl. tot aan het begin van de Duinkerke III B-transgressie). Dit oud oppervlak, dat zich in de huidige bodem op 1/2 tot 1 m diepte onder een jongere kleilaag bevindt, vertoont sporen van begroeiing en van bewoning. Dit laat dus geen twijfel na dat er daar tussen de 8^e en de 11^e eeuw nederzettingen moeten bestaan hebben ; over de belangrijkheid ervan kan men zich moeilijk uitspreken, daar het niet uitgesloten is dat, ten gevolge van de 11de-eeuwse overstromingen, geen spoor meer is overgebleven van een gedeelte van de bewoning.

Lapscheure werd herbouwd in de Sint Jobspolder, die in de 12e of 13e eeuw ingedijkt werd (een juiste datum konden we nergens vinden). Hoe echter verklaren dat een dorp of nederzetting, die gedurende 1 à 2 eeuwen van de kaart verdwenen is, onder (ongeveer) dezelfde naam opnieuw verschijnt ? De verklaring hiervan ligt niet in het bereik van onze studie en laten we graag aan andere onderzoekers over.

Hiermee is Lapscheure nog niet aan 't einde van zijn be-
wogen geschiedenis. Uit verschillende documenten blijkt dat
de kerk van Lapscheure tot in de 16^e-17^e eeuw op een
andere plaats dan de huidige kerk stond ; in enkele teksten
is sprake van de « oude kerk », waarvan nu niets meer te-
rug te vinden is.

Een tekst van 1679, « Beschryvynghē der verwoeste ende
verdestruēerde kercken int landt van den vryen, zoo door
verscheyden innondatien als ketteryen », (1) zegt :

« Voorts in het quartier van Sluys, alias Lammesvliet, is
verwoest de kercke van Lapschuer afgebroke, gelegen een
half mile van Sluys, nevens daer nu de groote creke is,
ledende naer Middelburch, omtrent der plaetse van St. Pie-
tersdyck ende a^o 1654 heeft men een nieuwe kercke van
Lapschuer gemaekt, omtrent 500 roeden van daer d'oude
kercke plachte te staen, naer den westen ».

K. De Flou in zijn « Migratie der plaatsnamen » vermeldt :
« In den « Ommelooper van den Nieuwen Bedyckten Polder
geleghen onder de prochie van Lapscheure, onder de dyckag-
ie van Sinte Pietersdyck » leest men een en ander over de
oude watering van Lapscheure, zijnde « het district daer de
oude kercke van Lapscheure in gestaen heeft, dewelcke ten
gronde is afgebroken, welke dyckagie nu weder bevest is
geworden met het leggen van een nieuwen souffisanten zee-
dyck, die besteet was te maken op den 18ⁿ Octobris 1650,
etc. »

Onder art. 15 is er sprake van land, dat gelegen is « veur-
gemeens met het oude kerckhof ».

Art. 16 beschrijft « het oude kerckhof daer de geruineerde
oude kercke van Lapscheure op gestaen heeft, groot met zijn
grachten van alle zijden tot een gemet xxv R^o lants ».

En in art. 20 : « Lapscheure noordoost van de nieuwe
kercke zuyd bij d'oude kercke ».

Uit deze teksten en ook uit oude kaarten is het mogelijk
de plaats van het oude Lapscheure nauwkeurig te situeren (2).
Het lag ongeveer 1.400 m ten noordoosten van het hui-
dige dorp, juist achter de oostelijke dijk van de Sint Jobs-

1) Annales Société d'Emulation. Brugge 1867, blz. 121-138.

2) We bedanken hier de heer W. Bossier, stadsbibliothecaris te
Brugge, die ons waardevolle inlichtingen verstrekke betreffende de
ligging van het oude Lapscheure.

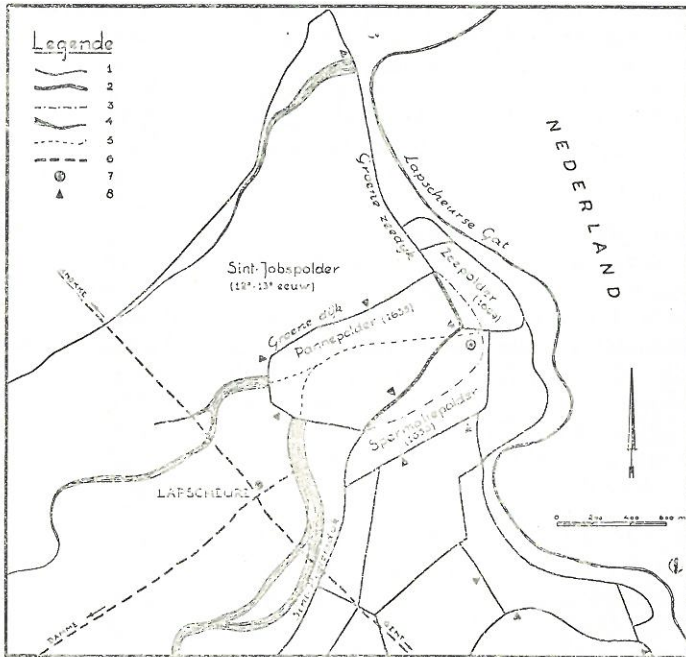
polder (1). Het bodemonderzoek wees uit dat ongeveer op deze plaats een belangrijke kreek vanuit de Sint Jobspolder in het Lapscheurse Gat uitmondde, een geographisch interessant gelegen maar ook gevaarlijke plaats, zoals verder zal blijken.

Het verwondert ons dat we nergens in de literatuur konden vinden wanneer het oude Lapscheure verdwenen is en wat de reden van de verdwijning is. We denken nochtans de oorzaak ervan tijdens onze opzoekingen gevonden te hebben. Ter hoogte van het oude Lapscheure is de oostdijk van de Sint Jobspolder op een bepaald ogenblik doorgebroken; inderdaad vormde de plaats, waar de oostdijk door de kreek, waarvan hoger sprake is, gelegd werd, een zwak punt in de dijk. De breuk was zeer belangrijk, want de dijk werd over een lengte van ongeveer 1 km weggeslagen. Daar het onmogelijk bleek de dijk te herstellen, werd besloten een gedeelte van de Sint Jobspolder en daarmee ook het dorp prijs te geven door het inbraakgebied met een nieuwe dijk, de Groene dijk, te omringen. Nadat het « uitgedijkt » gebied voldoende dichtgeslibd was, kon men de bres definitief sluiten, waardoor de Pannepolder ontstond (1635). Dit verklaart het zonderling geval van het bestaan van een « polder in een polder », nl. de Pannepolder die in de Sint Jobspolder ligt. Het gedeelte van de Groene Zeedijk-Sint Pietersdijk, dat in 1635 gebouwd werd, ligt dus hoogst waarschijnlijk niet op dezelfde plaats van het oorspronkelijk dijkgedeelte (zie figuur).

Over deze dijkbreuk is er in de literatuur niets te vinden. Ons inziens moet ze gebeurd zijn op het einde van de 16^e of in het begin van de 17^e eeuw. Op de kaart van het Brugse Vrije, opgemaakt door P. Pourbus omstreeks 1566-1571, staat inderdaad het oude Lapscheure op. Alhoewel deze kaart met alle voorzichtigheid moet geïnterpreteerd worden (naast talloze juiste en waardevolle gegevens vertoont ze ook verschillende tekortkomingen en fouten), mogen we aannemen, dat Pourbus in het situeren van de kerk van Lapscheure wellicht geen fout van meer dan 1 km zal gemaakt hebben.

Anderzijds weten we dat in 1635 de Pannepolder gesloten werd en dat in 1653 een nieuwe kerk gebouwd werd. De oude kerk moet dus verdwenen zijn tussen 1571 en 1635. Op de kaart nr. 517 van het Staatsarchief te Brugge staat de vermelding « Sint Pietersdijk gelegd in 1611 ». We weten echter

1) Deze dijk lag daar niet op dezelfde plaats als hedendaags, zoals we verder zullen zien.

BODEMKAART VAN DE GEMEENTE LAPSCHURE

LEGENDE

1. dijken.
2. deel van de St. Jobspolderdijk dat in 1635 gelegd werd.
3. vermoedelijke loop van het deel van de St. Jobspolderdijk dat bij een dijkbreuk verdween.
4. kreken gevormd tijdens de Duinkerke III B transgressie (11^e-12^e eeuw).
5. vermoedelijke loop der kreken.
6. wegen.
7. plaats van de oude kerk van Lapscheure.
8. plaatsen van belangrijke dijkbreuken.

dat de Sint Pietersdijk dateert uit de 12^e of 13^e eeuw, zodat « gelegd » hier moet geïnterpreteerd worden als « herlegd » of « versterkt »; deze datum van 1611 kan dus een waardevolle aanduiding zijn indien men, en terecht, veronderstelt dat de Sint Pietersdijk, die toen nog een zeedijk was langs het Lapscheurse Gat, verstevigd werd na een ramp.

Tenslotte willen we nog in het kort de bijgaande figuur toelichten. De Groene Zeedijk-Sint Pietersdijk is het oostelijk deel van de dijk, die de Sint Jobspolder omsluit; hij werd gebouwd in de 12^e of 13^e eeuw. Nadat hij ter hoogte van het oude Lapscheure over een lengte van ongeveer 1 km werd weggeslagen, werd de Groene dijk aangelegd (waarschijnlijk tussen 1571 en 1635). Volgens de huidige situatie van de verschillende dijken op de figuren ligt het oude Lapscheure buiten de Sint Jobspolder, of liever de Pannepolder, en nog wel in een polder (de Spermaliepolder) die zelf rond 1650 werd ingedijkt. We menen inderdaad dat de « nieuwe souffisanten zeedyck » van 1650 (zie hoger) de oostdijk van de Spermaliepolder is. We moeten dus aannemen dat de Sint Pietersdijk oorspronkelijk daar iets meer naar het oosten lag. Het dijkgedeelte dat de Pannepolder afsluit, werd gelegd in 1635. Zowel de Groene dijk als het dijkgedeelte, gelegd in 1635, braken nog enkele keren door. De twee grote krekens die in de Sint Jobspolder liggen, verenigden zich, vóór het bestaan van de Pannepolder, in deze laatste en kruisten de Groene Zeedijk-Sint Pietersdijk waarschijnlijk ter hoogte van het oude Lapscheure; oorspronkelijk mondden ze uit in het Lapscheurse Gat, evenals b. v. de kreek die gelegen is in de noordelijke punt van de Sint Jobspolder. Van het Lapscheurse Gat, eertijds een machtige zee-arm, blijft nu nog slechts een smalle arm over, die de Rijksgrens vormt.

Samenvattend kunnen we dus zeggen, dat Lapscheure van alle poldergemeenten een van de meest bewogen evoluties heeft meegemaakt. Gesticht tussen de 8^e en de 11^e eeuw is het verdwenen van de 11^e tot de 12^e-13^e eeuw. Wederopgebouwd in de 12^e-13^e eeuw in de Sint Jobspolder is het een tweede maal verwoest in de 16^e of de 17^e eeuw. We zijn er van overtuigd dat nog talrijke bronnenstudies zullen nodig zijn om onze gegevens te bevestigen... of tegen te spreken. Nu is het woord aan de geschiedkundigen!

Ing. J. AMERYCKX

Centrum voor Bodemkartering I. W. O. N. L.

HET VIENEN EN BEGRAVEN VAN SINT CRISPIJN

Reeds vroeger werd hier (Bieckorf 1951, 238 vv.) terloops geschreven over de oude Sint-Crispijngilden en sommige folkloristische gebruiken, als de schoenworp. Nu een paar details over het vienen van het patroonfeest der schoenmakers te Izegem met, als slot, het begraven van Sint Crispijn.

Toen Eduard Dierick te Izegem ter ziele ging, viel de machtige schoenmakersgilde, die bazen en werklieden verenigde, uiteen. Een herbergier willigde de wens in van gans het schoenmakend Izegem toen hij, in 1880, in zijn herberg een nieuwe gilde oprichtte, vooral met het oog op het vienen van het patroonfeest en de daarbijhorende biervloed die op deze dagen uit zijn bierkraan zou stromen. De baas uit « Craenenburg » vond weldra een tiental epigonen, zodat de bond die in 1875 uiteenviel, rond 1880 in een tiental herberggilden verkaveld was.

De voornaamste gilde was gevestigd op de wijk « bachten de Kerk », in de herberg « Het Vlaamsch Hoofd ». Er waren een 50-tal leden die zich de « Rijnzonen » noemden, een eigen vaandel hadden en door een reglement bestuurd werden. Dit reglement handelde in hoofdzaak over het te storven bedrag dat, ter grote van een dikken (10 ctm.) wekelijks door de gildeknapen rondgehaald werd. Zo kwam het jaarlijks bedrag tot 5,20 frank. Die laatste 20 ctm. gingen als vergoeding naar de inzamelaar, terwijl die 5 franken uitsluitend dienden voor de viering van het patroonfeest der schoenmakers, dat sedert geruime tijd op de eerste Maandag na Allerheiligen verplaatst was, ten minste indien deze Maandag niet Allerzielendag was. Dit bedrag van 5 hele franken werd in twee sommen verdeeld. De eerste som, 2,20 fr. diende voor het Sint Crispijnsfeestmaal. De tweede som, 2,80 fr. werd terug uitbetaald onder vorm van 10 bons, bestemd voor 10 pinten bier, te bestellen en te ledigen uitsluitend in het lokaal. Deze feestviering was te Izegem in voege tot aan de wereldoorlog 1914-18.

De feesten begonnen in alle deftigheid : 's morgens om 8 uur een H. Mis. Van in de vroege morgen was er t'allen kante een driftig tromgeroffel te horen, het gekende signaal waardoor de gildeleden ter verzameling geroepen werden om, vlag op kop en in rijen van twee, kerkwaarts te gaan. Op het kerkplein was het een afgunstig spieden vanwege de gildedekens om te zien wie er het meest schoenmakers aanvoerde. Aan de offerande defileren er dan een duizend

schoenmakers, en na de mis nog een défilé voor de zegening met de relikwie van Sint Crispijn, misschien reeds met een paar honderd man minder omdat er reeds enkele uitgemuisd zijn om te proeven of alle bier nog niet in water veranderd is.

Van de kerk gaat het naar de zaal van de Siskes (Xaverianen) om de voordracht te aanhoren over schoenmakersambacht en vereniging. Tot zover gaat de officiële feestviering, die het intiem familiefeest van iedere herberggilde voorafgaat.

Dàar eerst, in het lokaal, zijn zij in hun element, en het gaat er weldra van : « Bazinne, een pinte en gauw ! Zet er maar ne kraag aan, want 't zijn Crispijnpinten vandaag. » Er hangen vlokken lichtbruin bierschuim op de mooi-opgekrulde snorren, die met de rug van de hand weer worden effengestreken terwijl tongen vergenoegd smekken. Er wordt in afwachting ook wel een boompje kaart gespeeld, bij welk spel men de heftige vuistslagen hoort van mannen die hun poer (troef) op tafel afschieten. Om twaalf uur begint het maal waarvoor een jaar lang betaald werd en dat met dagenlang vasten werd voorbereid. Eerst komt de boeljonsoepe met ogen lijk bolleketten. Dan boelie, voor elk nen halve kilo, niet van de lap, maar van 't veie van de beeste, goe brokken die uit elkaar leuteren van deugden, samen met eirpels en karoten. Hele klakken mostaard worden gekletst over de dooreengesmeerde etenshoop, en wanneer alles gereed is, gaat de vorke in dien hoop en worden zware voeren ingereden in de mond die open staat als een scheurpoorte in oegstijd. De prikkeling van de mostaard wordt met pinten bier geblust en velen zitten al te puffen of hebben hun broeksband gelost. Wanneer de rosbeef op tafel komt, zijn er een paar echte balgvulders die de helft van de schellen op hun teljoor vagen. Zonder ze te snijden waaien die schellen door hun keelgat lijk rapen door de raapmolen. Een gezonde vlaamse appeltaarte vormt het sluitstuk van het maal.

't Is rond twee uur geworden. Men heeft asem nodig en iedereen wil op de been. Ze gaan op pintetournée om het zout en de peper te blussen. In de valavond is iedereen weer in het lokaal. Velen kijken al met schellevisogen en sommige zuipzielen kunnen de stap niet bijhouden en komen waggelend op hun strobelen achter de bende aan. Nu is 't vrouwvolk ook op post en er staat reeds ene op een stoel gereed om te zingen. Er wordt verwoed « stillans » geroepen totdat een groepje zeveraars aan de bierkraan ook hun snater houden. En 't liedje gaat er van :

Een Izegemae Sint-Crispijns-gilde rond 1900
(Cliché Technicus)

« Een wandelingske doen,
In 't jeugdig groen,
En een blijde zoen
Met een meiske van fatsoen. »

't Refrein is kort en wordt door heel de bende meegezongen. Een paar mannen, die in Frankrijk gewerkt hebben, geven een staaltje van hun franse kundigheden :

« Le chanteur a bien chanté.
Il faut boire, il faut boire,
Le chanteur a bien chanté,
Il faut boire à sa santé. »

't Zijn moeilijke woorden voor een simpele Vlaming. Het gaat er dan ook van :

« Le santeur a bjèn santé,
Ivo Boone, Ivo Boone.
Le santeur a bjèn santé,
Ivo Boone assa santé. »

Er staat intussen reeds een ferme kerel gereed op een stoel om zijn stem te laten horen.

« En ze speelt in de manèze,
Die Hollandie — Die Hollanda — Die Hollandèze.

't Is een rappe en een slappe
En ze kronkelt als een slang,
Ze kan ook te peerde springen,
Ja, door hoepels en door ringen. »

De memorie laat de zanger schijnbaar in de steek. Hij staat daar te draaien en wil herbeginnen. Maar daarvan is geen sprake. Het gaat er weldra van :

« Hij is 't met zijn getje in het water gevallen
Falderiliere
Hij is 't er met zijn getje in 't water gevallen
Falderidaliere-falderidala
En konde hij niet zwemmen
Wel dan moet hij maar versmoren
Falderi-deri-dera. »

Daar gaat het hees gekriep op van de speelboek (accordéon). De polka-stok is ingezet en nu gaat het naar het hoogtepunt. Een zwoegende en stotende bende venten en wijven met hun rode gezichten en nauwelijks te herkennen in de rookwolk, die zo dik is dat men hem met een mes kansnijden, gillen en joelen; totdat velen, tenden adem, op een stoel of ernaast neerzakken en een pint in hun leerze gieten,

Zo gaat het heel de nacht door. De kermis is dat alles voor een keer oogluikend toe. In de kermis hoort men rauwe kreten en flarden van de kermis, nog niet naar huis » of « wij drinken totdat 't »

Dinsdagmorgen, of liever Dinsdagmiddag, is de feestvierders weer op hun post om de rest van de nacht en op te eten. Weer het geroffel van de trommen in de valavond zal men « Sint Crispijn begraven »

Niemand zou die begrafenis willen missen. De treurige stoet trekt door de Kortrijkse straat naar Jan, Slabbaertstraat en voorbij de Sinte Pieterkerk naar het lokaal « Het Vlaamsch Hoofd ». Met een laatste processiestap en op litanievoois wordt er gezongen over het leven van een schoenmaker-dronkaard:

- « Omdat hij zoveel klompen gegoogen heeft : ora pro nobis. »
- « Omdat hij zo dikvleesig geweest : ora pro nobis. »
- « Omdat hij zegt dat hij nog zal doen : ora pro nobis. »
- « Omdat zijn wuif hem niet als hij met een ander danst : ora pro nobis. »

In de hof van « Het Vlaamsch Hoofd » is er een ondiep graf klaar gemaakt voor Sint Crispijn, voor deze gelegenheid een oud ventje van de kermis, verlingengesticht, dat heel de tijd op een schraap met het werd rondgedragen, zal nu begraven worden. Het is zelfs een kwispel en water bij te pas. De dronker van de kermis ten grave gelaten en voorzichtig bespreukende, een der omstaanders grijpt den emmer vast en giet hem uit in het graf van Sint Crispijn. Onder luide klappen ruipt de arme duts op handen en voeten uit zijn graf.

De kermis is geëindigd. Wel blijven er enkele octave-nachten en plakken, en dagen naeen zullen zij hier nog kermis. Maar Vrijdagmorgen zullen zij hun pekschorte weer op den hof en werken door dag en dauw, zich troostend met die gedachte : « een kermesse is een geselinge weerd » en ook : « 't en is maar éénmaal Sint Crispijn ». J. GELDHOF

KIF-KIF. — Betreffende de Mengelmare « Kif-Kif » in in Biekorf 1952, blz. 72. Ik herinner me nog van een Belgische kapitein Gousset, van waalse oorsprong, de spreuk gehoord te hebben : « C'est kif-kif, borico », om te beduiden : 't is allemaal hetzelfde. Hier kwam dus « bourrico » (= ezel) erbij. Dat was tijdens de bezetting in Duisburg in 1921-24.

L. Defraeye.

HET « GOUDEN RINGSTUK »,

TE SNELLEHEM.

Iedereen te Snellehem kent het « Gouden Ringstuk », langs de Kerkstraat, rechtover de Boterstraat. Dit stuk land was vroeger kerkland. Nu staat er een hofstede op, bewoond door Henri Verschaeve.

De Flou vermeldt de « Gouden Ring » in zijn Wdb. Toponymie (5, 808) als « land te Snellehem ». Een bladzijde verder vermeldt hij : « Goude Ry, een hofstede te Snellehem. » Hier staan we echter niet voor twee verschillende toponiemen. « Goude Ry » is een oudere vorm van « Gouden Ring ».

Welk is de betekenis van dit toponiem ? Werd dit land misschien vroeger een gouden ring verkocht ? of werd er zwart goed voor een gouden ring op dat stuk land gevonden ? Niets van alles. Er is hier eenvoudig een oude familienaam in het spel. Dit bewijst hoe voorzichtig men moet te werk gaan in het uitleggen van oude toponiemen.

De rekeningen van de stad Brugge vermelden reeds in 1302 : « in Snellehem, van Jan Goedericx chense ». Het obituarium van Snellehem van 1532, f. 6, vermeldt : « beset op vijf lijnen landt..... ende heet goedericx stick ». In de Wateringen van Blankenberge van 1553 staat er in de 35ste Begin te lezen : « ende heet goedericx stick ». De kerkrekeningen van Snellehem van 1567 spreken van « 2 lijne jn goedericx stick », en de Ommeloper van Snellehem van 1681 beschrijft het stuk als volgt : « een langhen smallen strijnck, ende heet goddrycx stick metten westhende in de halve beuterwegh, 5 lijnen 94 roeden ». Hieruit blijkt zeer duidelijk dat de volksmond de familienaam « Goedericx » omgedoopt heeft in « Gouden Ring ».

J. NOTERDAEME

* DE LOODSDIENST VAN NIEUWPOORT, 1770.

In 1770 bezoldigde de stad Nieuwpoort vier havenloodsen ; zij ontvingen elk een jaarwedde van 50 florijn. De mannen beschikken over een bootje om de zeeschepen in en uit de haven te loodsen. Het loodsrecht of loodsgeld was bepaald als volgt :

bij het invaren, 1 florijn per voet diepgang ; een schip van 14 voet diepgang betaalde 14 florijn ;
bij het uitvaren, hetzelfde tarief zo het schip geladen is ;

vaart het schip uit op ballast, dan betaalt het 10 stuivers per voet.

De loodsen streken dit recht op ook als ze niets deden : zij eisten het ook van de schepen die op eigen middelen in- en uitgingen. En dat was meestal het geval. Vandaar een grote misnoegdheid bij de zeelieden.

De douaneofficier noteert in zijn verslag van 1770 (Algemeen Rijksarchief Brussel, Conseil des Finances) dat de vier loodsen alsdan alle oud van dagen waren, onbekwaam om nog enige dienst te bewijzen of om bij wind te roeien : weer en wind waren, naar hun oordeel en praktijk, altijd te slecht om uit te varen. Zo gebeurde het meermaals dat schepen vóór de haven lagen en signalen uitzonden om bijstand, doch nergens waren de havenloodsen te zien. De zeelieden vrezden de haven van Nieuwpoort en schuwden ze, tot groot nadeel van de stad.

De officier stelt dan ook voor twee jonge loodsen aan te stellen en op te leiden, die verschillende talen zouden aanderen en in verstandhouding met het douanebureau de loodsdienst zouden verzekeren.

Het is ons niet bekend of aan dit voorstel gevolg gegeven werd.

A. V.

MENGEHMAREN

EEN EMBLEMATA-BUNDEL VAN DE BRUGSE AARTSDIAKEN
ANTONIUS VAN BOURGOINGNE. 1631.

In de emblemata-literatuur is Antonius de Burgondia geen onbekende. Hij was de zoon van Antoine de Bourgogne en Anna de Bonnières ; zijn vader was een achterkleinzoon van Antoine, de grote Bastaard van Bourgondië. In 1631 werd hij kanunnik van de Brugse kathedraal (St. Donatianus) ; hij werd bevorderd tot aartsdiaken van het kapittel in 1651.

Kanunnik Antonius stelde twee Latijnse emblemata-bundels samen ; beide gedrukt en uitgegeven te Antwerpen : *Linguae vitia et remedia* in 1631, en *Mundi Lapis Lydius* in 1639. Van dat laatste werk verscheen in 1643, eveneens te Antwerpen, een Vlaamse berijmde uitgave, bewerkt door Petrus Geschier « Pastor van 't Princelijck Begijn-hof gheseydt Den Wijngaerd, in Brugghe », onder de titel : *Dz Werelts Proefsteen*. Dit werkje is als bron gebruikt voor De Bo's *Idioticon* en Gezelle's *Loquela*.

Veel minder bekend is de Nederlandse bewerking van Antonius' eerste bundel. Zij verscheen te Antwerpen, samen met de Latijnse uitgave, in 1631 onder de titel : *Ghebreken der tonghe, ende middelen om die te verbeteren* ; uit de « Voorreden » blijkt dat de Nederlandse berijmer niemand anders is dan de drukker zelf, Jan Cnobbaert. Aan dit taalkundig zeer belangwekkend bundeltje wijdde Prof. C. G. N. DE VOOYS een studie in Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Deel LXX, 1952, blz. 197-206. A. V.

NOG OVER HET « WESTVLAAMSE LANDBOUWMUSEUM ».

In het voorgaande nummer van Biekorf, blz. 229, lazen wij met belangstelling de Mengelmare over het toekomstig Landbouwmuseum van West-Vlaanderen,

Koksijde ware natuurlijk een droom, maar ook te Heist-aan-zee zou er wel een mogelijkheid bestaan. Bij het verlaten van het station bemerkt men aan de linker hand een juweel van een hoeve uit de 18e eeuw. Woonhuis met hoogkamer, koterijen en schuur staan onbewoond en opgesloten, en behoren het gemeentebestuur toe.

De Bond van de Westvlaamse Folkloristen zou alleszins niet misdoen met een keer zijn licht te gaan opsteken bij de energieke burgemeester van Heist. Het is altijd goed meer dan één pees op zijn boog te hebben en wie weet, wij krijgen misschien nog twee museums? Beter wellicht dan het monumentale en historische Ten Bogaerde zou de hofstede te Heist zich lenen tot het eventueel overplaatsen van enkele typische bijgebouwen als daar zijn : het rossekot, het sjezekot, de erpelkuil, het ovekot, het zwingelkot. Elders kan men dat wel, waarom zou men dat bij ons niet kunnen ? A. M.

HET KASTEEL VAN MALE.

Nieuwe gebouwen voor het St. Trudoklooster uit Brugge worden tegenwoordig opgetrokken op de grondvesten van de oude oostelijke walmuur. Het grondwerk heeft hier gedeelten van veertiende eeuwse muren en keldergewelven verder uitbroken. Ik had de gelegenheid een reeks foto's te nemen van de doorbroken fundamenten. En de bevoegde instanties zullen voorzeker door opname en opmeting het hunne hebben gedaan om een gedocumenteerd beeld van deze historische grondvesten vast te leggen.

De nieuwe gebouwen komen ongeveer op de plaats be-

schreven in de volgende tekst uit de bouwrekening van 1390-1397 (Algemeen Rijksarchief Brussel, rekening nr. 27442) :

«... deux tours tout de nouvel fondeez, lune au coste vers oost empres la chapelle, et lautre la tour corniere vers noort oost, et aussi ou fondement de trois pans de mur de nouvel fondez en guisse de alleez, lun entre la tour vers noort et ladite tour corniere de noort oost, et lautre dicelle tour corniere a ladite tour de oost, et le tierche de ladite tour doost jusque a ladite chapelle... »

Voor de verdere beschrijving, zie mijn studie over Het Kasteel van Male in Handelingen Société d'Emulation 83, 1940-1946, blz. 120-121. M. C.

PIERLALA EN VERAPA.

Dat de naam Vera-Paz uit de kolonisatiepoging van 1843 (zie boven blz. 201) alhier veel weerklank gevonden heeft, blijkt uit het volgende liedje (door Ivo Van Steenkiste opgenomen in zijn Geschiedenis van Heule, blz. 161 ; Kortrijk 1889). Het orangistisch getinte liedje dateert uit de hongerjaren 1845-1848. De twee eerste strofen loven nog de welvaart in de Hollandse tijd : het leven was er duur, maar men won ook geld met werken. Nu echter, ten gevolge van het vuur en den à vapeur, zit de werkmans in de ellende, hij moet het land uit... naar Verapa. E. N.

Liedje van Pierlala

1. Men spreekt van 't jaar zestien
Van dure en slechte tijden ;
Werkmans en ambachtsliën,
Die moesten armoe lijden,
En nog en nog, maar elk betaalt het nog
Met geld, met geld, zei Pierlala (2 maal)
En nog en nog, maar elk betaalt het nog.
2. In dezen tijd, men sprak
Van tien hollandsche gulden
Voor een aardappel-zak,
Maar elk kweet dan zijn schulden,
Maar nu, maar nu, de werkmans roept mon Di(e)u !
Met recht, met recht, zei Pierlala,
Maar nu, maar nu, de werkmans roept mon Di(e)u !
3. De wever op 't getouw
Zijn schietspoel is bezweken ;
De man zit daar zoo flauw,

- Hij kan schier niet meer spreken ;
Machien, machien, het vuur is ons ruïn,
't Gaat slecht, 't gaat slecht, zei Pierlala,
Machien, machien, het vuur is ons ruïn.
4. Men ziet de spinsters teer
In 't haar te zitten krauwen ;
Z'en klappen nu niet meer
Van met een boer te trouwen ;
Hun wiel, hun wiel, is brand voor Sint Michiel.
't Is zoo, 't is zoo, zei Pierlala.
Hun wiel, hun wiel, is brand voor Sint Michiel.
5. Ziet de schoenmakersgast,
Hij durft schier niet meer hoesten,
De kleeermaker bast
Omdat zijn naalden roesten ;
Hij zegt, hij zegt, ach God, de tijd is slecht !
'k Weet ook, 'k weet ook, zei Pierlala,
Hij zegt, hij zegt, ach God, de tijd is slecht.
6. De schilderare zegt,
Ik ben steeds droef van geeste ;
Ik werk nu zonder knecht,
't Is zoo een arme beeste.
Koleur, koleur, schildert den à vapore.
Heel schoon, heel schoon, zei Pierlala,
Koleur, koleur, schildert den à vapore.
7. Menig een herbergier,
Het gras groeit voor zijn deure ;
Geen menschen, geen vertier,
't Is als een ijdele scheure ;
Malheur! malheur! 't komt door de kracht van 't veur.
't Is waar, 't is waar, zei Pierlala,
Malheur! malheur! 't komt door de kracht van 't veur.
8. Bij timmerman en smet,
Men hoort geen hamers klinken ;
Elk zegt, 't is mager vet,
Men mag geen pintjen drinken.
'k Moet weg, 'k moet weg, zoo waar als ik het zeg,
't Gat uit, 't gat uit, zei Pierlala (2 maal)
Ja, ja ! Ja, ja ! 'k moet weg naar Verapa.

SLEKKE.

Wanneer het natte vlas naar de droogweide of veld gevoerd wordt, gebeurt dit op een lage platte wagen. Dat is, in de Leiestreke, de *slekke*.

Men kent de *vleeslekke* en de *beetslekke*.

Dezer dagen hoorde ik een man van Eernegem te Brussel in het Centraal Station nog een nieuwe « *slekke* » smeden. De roltrap, die door wenteling de reizigers aan de lopende band naar boven hijst, noemde hij de *mensenslekke*. Bij d'aankomst van een trein worden de mensen daar in die nauwe roltrap thoope gedrumd, en hij zei : « We gaan hier gildig gemalen worden in die mensenslekke ! »

EEN NIEUWE ZEISPREUK.

Alleman kan alzo met den trein rij'n, zei Beuselinck...

Wanneer iemand zijn werk slecht of maar half doet, zeggen ze te Eernegem :

« Alleman kan alzo met den trein rij'n, zei Beuzelinck, en zijn puipe zat in zijn keelgat. »

Aanleiding tot die spreuke was 't plotse stoppen van de trein, zodat Beuzelinck van de bank vloog en op zijn knien zat met zijn pijp in zijn keelgat.

G. P. B.

BOEKENRIJMPJE.

Op de eerste bladzijde van een oud fabelenboekje van de hand van de fabeldichter Pieter-Jan Renier, uit de kostschool te Deerlijk, en toebehorend aan de gewezen koster Felix Loquet, destijds (in 1855) leerling van deze school, staat er :

Dezen boek is mij lief,
Die hem steelt is een dief,
Want ik ben hem nog niet moe
En hij hoort aan Felix Loquet toe,
Wonende in de Leegstraat te Deerlijk.
Die hem brengt te huis
Zal hebben een penning van zijn ruis,
Felix Loquet in de school doet wel zijn beste
En God doet thans nog de reste.

1855

L. Defraeye.

Opstel en Beheer :

A. VIAENE, Annunciatenstraat, 76, Brugge.

Postrekening : 2335.37

Abonnementsprijs : 100 fr.

Druk. A. Van Poelvoorde, Beenhouwersstraat, 35, Brugge